

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет рибного господарства та природокористування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
 Вікторія ГРАНОВСЬКА
2024 р.

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНИХ І ВИРОБНИЧОЇ ПЕРЕДИПЛОМНОЇ ПРАКТИК
ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЇХ ПРОХОДЖЕННЯ
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Технології захисту навколишнього середовища»
спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища»
галузі знань 18 – Виробництво та технології
(вступ 2024 р.)

Наскрізну програму навчальних і виробничої переддипломної практик розглянуто, схвалено і рекомендовано до друку методичною комісією факультету рибного господарства та природокористування, протокол № 6 від 03.10.2024 року та вченою радою факультету, протокол №8 від 04.10.2024 р.

Укладачі: професор Пічура В.І., доценти: Євтушенко О.Т., Бойко П.М., Бреус Д.С., Алмашова В.С., асистент Рутта О.В.

Рецензент: професор Потравка Л.О.;
директор Херсонського регіонального центру ДУ «Інститут охорони ґрунтів України», к.с.-г.н. Мельник М. А.

Пічура В.І., Євтушенко О.Т., Бойко П.М., Бреус Д.С., Алмашова В.С., Рутта О.В. Наскрізна програма навчальних і виробничої переддипломної практик для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Технології захисту навколишнього середовища» зі спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища: метод. вказівки. Кропивницький : ХДАЕУ, 2024. 35 с.

У методичній розробці викладено програму навчальних і виробничої переддипломної практик та методичні вказівки до їх проходження для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Технології захисту навколишнього середовища» зі спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища. Висвітлено загальні положення, мету і завдання практик та форми звітів про їх проходження.

© ХДАЕУ, 2024
© Пічура В.І. ., 2024
© Євтушенко О.Т., 2024
© Бойко.П.М., 2024
©Бреус Д.С., 2024
© Алмашова В.С., 2024
©Рутта О.В., 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИК.....	5
1.1 Навчальна практика.....	5
1.2 Виробнича практика.....	7
1.3 Виробнича переддипломна практика в дистанційному форматі...	10
1.4 Обов'язки здобувачів.....	11
1.5 Графік навчальних та виробничих практик освітнього рівня бакалавр здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (1 курс).....	12
РОЗДІЛ 2 КОМПЛЕКСНА НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 183 «ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА».....	13
РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ.....	16
3.1 Загальні методичні рекомендації щодо написання звіту про проходження виробничої практики.....	17
3.2 Оформлення звіту про практику.....	18
3.3 Правила ведення щоденника виробничої практики.....	21
3.4 Форми та методи контролю результатів практики.....	21
3.5 Місце практики і керівництво.....	21
3.6 Ведення документації.....	22
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	23
ДОДАТКИ.....	25

ВСТУП

Практичне навчання студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища. Термін та спрямованість навчальних і виробничих практик визначені типовим навчальним планом, який затверджено Міністерством освіти і науки України, а також робочими програмами відповідних навчальних дисциплін, складові яких передбачають практичну підготовку.

Формою підсумкового контролю навчальних практик студентів є залік. Виробнича практика студентів оцінюється комісією за результатами захисту ними звітів виставляється диференційований залік.

Комплексна програма і методичні рекомендації розроблені з метою упорядкування і уніфікації умов проведення практичного навчання студентів у закладах вищої освіти. При їх підготовці використанні такі нормативні документи, як Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII; Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VI, «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затверджене наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 № 93; «Положення про організацію освітнього процесу Херсонського державного аграрно-економічного університету», затверджене рішенням Вченої ради ХДАЕУ від 13.02.2025 року протокол № 6; «Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти» затверджене рішенням Вченої ради ХДАЕУ від 13.01.2024 року протокол № 6.

Викладено комплексну наскрізну програму навчальних і виробничої практик для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища. Описано порядок проходження практик, викладено методологію їх проведення і основні складові документального оформлення та звітності.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Набуття професійних практичних навичок висококваліфікованого фахівця можливе лише за умов безпосередньої участі у виробничих процесах на базі промислових господарств різного типу, підрозділах науково-дослідних установ.

Ці вимоги до практичної підготовки фахівців забезпечуються через наскрізну систему взаємопов'язаних практик - навчальних (молодші курси) і виробничих (старші курси) на освітньому рівні «бакалавр».

1.1 Навчальна практика

Навчальні практики проводяться на першому, другому і третьому курсах підготовки бакалаврів. Вони мають мету ознайомити студентів з особливостями майбутньої професії та надати їм можливості більш глибоко засвоїти отримані теоретичні знання, оволодіти професійними навичками методами дослідження практичної роботи.

Навчальні практики проводяться для здобувачів спеціальності 183 Технології захисту навколишнього середовища: на I курсі – Основи екології, II курсі – Загальна екологія та неоекологія та Урбоекологія, на III курсі – Поводження з відходами та Моніторинг навколишнього середовища.

Навчальні практики проводяться для академічних груп під керівництвом викладачів. Загальне керівництво практикою викладачу передбачається відповідне педагогічне навантаження, яке складає не більше 6 годин на день (30 годин за тиждень).

Організація онлайн-практики включає вибір платформ (Google Classroom, Teams, Zoom), застосування змішаного навчання (синхронне/асинхронне), використання інструментів для інтерактиву (Miro, Kahoot), забезпечення зворотного зв'язку та чітких завдань, а також адаптацію під потреби здобувачів та реалії, зосереджуючись на досягненні практичних результатах.

Методи організації онлайн практик:

- Змішана форма: поєднання відеолекцій, семінарів та самостійну роботу.
- Проєктний метод: використання проєктів для глибшого занурення.
- Перевернутий клас: здобувачі самостійно вивчають матеріал (відео), а час на заняттях/онлайн зустрічах присвячується обговоренню та практиці.
- Гейміфікація: створюються інтерактивні ігри та конкурси для мотивації(Canva, Kahoot).

Перед початком навчальної практики в режимах офлайн/онлайн обов'язково проводиться інструктаж з охорони праці, техніки безпеки, пожежної безпеки, особистої та виробничої гігієни і санітарії, інструктаж з безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану (правила безпечної поведінки

в умовах онлайн, вдома, на вулиці, під час сигналу тривоги чи надзвичайної ситуації).

Під час навчальної практики здобувачі ведуть щоденники або робочі зошити, складають звіти, формують доповіді і презентації, в яких наводять відомості про характер, обсяги виконаних робіт тощо. Щоденники, робочі зошити, звіти, доповіді перевіряються викладачем. По закінченню практики студенти складають залік, який заноситься до залікової книжки.

Проходження практики сприяє формуванню компетентностей:

загальних

К 01. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення, узагальнень, аналізу та синтезу.

К 02. Знання і критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.

К 04. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

К 07. Прагнення до збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

К 09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахових:

К 10. Здатність до попередження забруднення компонентів довкілля та кризових явищ і процесів.

К 11. Здатність обґрунтовувати, здійснювати підбір, розраховувати, проектувати, модифікувати, готувати до роботи та використовувати сучасну техніку і обладнання для захисту повітряного, водного середовищ, раціонального землекористування, поводження з відходами.

К 13. Здатність здійснювати контроль за забрудненням повітряного басейну, водних об'єктів, ґрунтового покриву та геологічного середовища.

К 14. Здатність до розробки методів і технологій поводження з відходами та їх рециклінгу.

К 15. Здатність до проектування систем і технологій захисту навколишнього середовища та забезпечення їх функціонування.

К 16. Здатність до управління (розміщення і утилізація) відходами.

К 17. Здатність до забезпечення екологічної безпеки.

К 18. Здатність оцінювати вплив на довкілля промислових об'єктів та іншої господарської діяльності.

Програмні результати навчання:

ПР 01. Знати сучасні теорії, підходи, принципи екологічної політики, фундаментальні положення з біології, хімії, фізики, математики, біотехнології та фахових і прикладних інженерно-технологічних дисциплін для моделювання та вирішення конкретних природоохоронних задач у виробничій сфері.

ПР 04. Обґрунтовувати природозахисні технології, базуючись на теоретичному змісті предметної області.

ПР 07. Здійснювати науково-обґрунтованих технічних, технологічних та організаційних заходів щодо запобігання забруднення довкілля.

ПР 08. Вміти продемонструвати навички вибору, планування, проектування та обчислення параметрів роботи окремих видів обладнання, техніки і технологій захисту навколишнього середовища, використовуючи знання фізико-хімічних властивостей полутантів, параметрів технологічних процесів та нормативних показників стану довкілля.

ПР 10. Вміти застосувати знання з контролю та оцінювання стану забруднення і промислових викидів, з аналізу динаміки їх зміни в залежності від умов та технологій очищення компонентів довкілля.

ПР 11. Вміти застосувати знання з вибору та обґрунтування методів та технологій збирання, сортування, зберігання, транспортування, видалення, знешкодження і переробки відходів виробництва й споживання; оцінювати їх вплив на якісний стан об'єктів довкілля та умови проживання і безпеку людей.

1.2 Виробнича практика

Виробнича практика проводиться відповідно графіку навчального процесу.

Основним завданням виробничої практики є закріплення знань, отриманих під час навчання, оволодіння виробничими, організаційними та управлінськими навичками роботи на підприємствах.

Використання програми виробничих практик повинно співпадати із отриманням необхідних експериментальних та виробничих даних, які здобувачі вищої освіти могли б використати при написанні курсових робіт (проектів) та кваліфікаційних робіт.

Підбір баз практик здійснюється із встановленого списку, який щорічно переглядається і доповнюється. До списку заносяться підприємства і установи, які відповідають вимогам і з якими укладені відповідні договори.

Зміст і послідовність практик визначається програмою, яка розробляється на кафедрі згідно з навчальним планом. Перед виїздом на практику або перед початком практики у форматі онлайн, студенти проходять інструктажі, отримують повідомлення, щоденник, договір практики (додаток 1, 2, 3). На практику студенти можуть направлятися індивідуально чи групами.

За час проходження виробничої практики студент виконує програму і проводить експериментальні дослідження, збирає і обробляє первісний матеріал, який є основою для виконання курсових та кваліфікаційних робіт. Для обліку виконаної роботи кожний здобувач зобов'язаний вести щоденник, який містить вихідні матеріали для складання звіту.

Безпосередньо у господарстві, на підприємстві, здобувач закріплюється наказом за керівником підрозділу, який здійснює керівництво практикою на

виробництві, забезпечує необхідні умови для успішного проходження практики, а саме:

- проводить інструктаж за технікою безпеки і виробничою санітарією; інструктаж з безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану;
- організовує проведення виробничої практики студентів відповідно до програми;
- ознайомлює студентів з організацією роботи на конкретному робочому місці та управлінням окремими технологічними процесами, обладнанням, машинами та їх використанням, економічними аспектами виробництва;
- проводить контроль за виконанням програми практики, допомагає виконувати виробничі завдання, надаючи відповідні консультації (можливо в онлайн форматі);
- навчає студентів дотримуватись безпечних методів роботи;
- контролює ведення щоденників та хід збору матеріалів для написання звіту.

В кінці практики керівник від виробництва дає характеристику здобувачу, в якій вказується про виконання програми практики та індивідуальних завдань, про ставлення студента до їх виконання, про рівень теоретичної і практичної підготовки студента, його організаційних здібностей.

Після завершення терміну виробничої практики студент підписує у керівника практики на виробництві щоденник, отримує відгук (характеристику) відносно своєї діяльності за період практики. Підписи у щоденнику затверджуються печаткою.

Захист звітів щодо проходження студентами виробничої практики проводиться на кафедрі з участю членів комісії, склад якої затверджується деканом факультету. Формою контролю є диференційований залік.

Проходження виробничої практики сприяє формуванню компетентностей:

Загальних:

К 01. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення, узагальнень, аналізу та синтезу.

К 02. Знання і критичне розуміння предметної області та професійної діяльності.

К 04. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

К 07. Прагнення до збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства.

К 09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахових:

К 10. Здатність до попередження забруднення компонентів довкілля та кризових явищ і процесів.

К 11. Здатність обґрунтовувати, здійснювати підбір, розраховувати, проектувати, модифікувати, готувати до роботи та використовувати сучасну техніку і обладнання для захисту повітряного, водного середовищ, раціонального землекористування, поводження з відходами.

К 13. Здатність здійснювати контроль за забрудненням повітряного басейну, водних об'єктів, ґрунтового покриття та геологічного середовища.

К 14. Здатність до розробки методів і технологій поводження з відходами та їх рециклінгу.

К 15. Здатність до проєктування систем і технологій захисту навколишнього середовища та забезпечення їх функціонування.

К 17. Здатність до забезпечення екологічної безпеки.

К 18. Здатність оцінювати вплив на довкілля промислових об'єктів та іншої господарської діяльності.

Програмні результати навчання:

ПР 01. Знати сучасні теорії, підходи, принципи екологічної політики, фундаментальні положення з біології, хімії, фізики, математики, біотехнології та фахових і прикладних інженерно-технологічних дисциплін для моделювання та вирішення конкретних природоохоронних задач у виробничій сфері.

ПР 04. Обґрунтовувати природоохоронні технології, базуючись на теоретичному змісті предметної області.

ПР 07. Здійснювати науково-обґрунтованих технічних, технологічних та організаційних заходів щодо запобігання забруднення довкілля.

ПР 08. Вміти продемонструвати навички вибору, планування, проєктування та обчислення параметрів роботи окремих видів обладнання, техніки і технологій захисту навколишнього середовища, використовуючи знання фізико-хімічних властивостей полутантів, параметрів технологічних процесів та нормативних показників стану довкілля.

ПР 10. Вміти застосувати знання з контролю та оцінювання стану забруднення і промислових викидів, з аналізу динаміки їх зміни в залежності від умов та технологій очищення компонентів довкілля.

ПР 11. Вміти застосувати знання з вибору та обґрунтування методів та технологій збирання, сортування, зберігання, транспортування, видалення, знешкодження і переробки відходів виробництва й споживання; оцінювати їх вплив на якісний стан об'єктів довкілля та умови проживання і безпеку людей.

ПР 12. Вміти проводити вибір інженерних методів захисту довкілля, здійснювати пошук новітніх техніко-технологічних й організаційних рішень, спрямованих на впровадження у виробництво перспективних природоохоронних розробок і сучасного обладнання, аналізувати напрямки вдосконалення існуючих природоохоронних і природо відновлюваних технологій забезпечення екологічної безпеки.

ПР 13. Вміти застосовувати основні закономірності безпечних, ресурсоефективних і екологічно безпечних технологій в управлінні природоохоронною діяльністю, в тому числі, через системи екологічного керування відповідно міжнародним стандартам.

1.3 Виробнича переддипломна практика в дистанційному форматі

Дистанційна виробнича практика можлива і передбачає виконання завдань, отриманих від бази практики, через інтернет (Zoom, Google Classroom, пошта), з опрацюванням документів підприємства та звітуванням про результати у щоденнику та звіті, які оформлюються згідно з вимогами, але дистанційно, узгоджуючи всі етапи з керівниками від університету та підприємства.

Проходження практики в дистанційній (онлайн) формі сприяє підвищенню професійної освіти на основі використання сучасних інформаційних технологій, формує навички дослідницького, пошукового характерів, розвиває практичні компетентності на основі використання знань, а підвищення рівня конкурентоспроможності випускників на ринку праці сприяє успішному працевлаштуванню.

Проходження практики в дистанційному режимі передбачає синхронну і асинхронну взаємодію з керівниками практики, як зі сторони університету, так і зі сторони організації, підприємства, установи із використанням технологій дистанційного навчання за наявності відповідних веб-ресурсів і можливостей доступу до них.

Асинхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо.

Синхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо- відеоконференції, соціальні мережі тощо).

Захист звітів проводиться дистанційно із використанням технологій, що забезпечують аудіо- та відео зв'язок віддалених користувачів (у разі неможливості присутності здобувача освіти за поважної причини).

Здобувачі направляються для проходження практики на підставі направлень (договорів) та до початку практики мають одержати від керівника практики від університету всі вказані вище документи, методичні матеріали (методичні рекомендації щодо проходження практики, щоденник, індивідуальні завдання) та контактні дані керівників практики від університету для отримання консультацій щодо оформлення всіх необхідних документів.

Інструктажі з безпеки життєдіяльності та техніки безпеки та цільовий інструктаж про порядок проходження практики, перед початком практики студентів, які направляються на виробничу практику, відбувається з обов'язковою участю керівників практики від університету, з використанням технологій дистанційного навчання та обов'язковою фіксацією всіх присутніх на інструктажі.

Через електронну пошту здобувачам надсилається направлення від університету з зазначенням термінів проходження практики та виду практики, на підставі якого на базі практики формується наказ про призначення на практику та визначення керівника практики від бази практики.

У період дистанційного проходження практики здобувач освіти має опрацювати наступний матеріал:

- загальні документи що регламентують процес функціональної діяльності бази практики;
- статут, штатний розпис, структуру бази практики, тощо;
- документи, що відображають результати функціональної діяльності Бази практики в попередні періоди;
- інші документи передбачені програмою практики, які можна отримати й опрацювати дистанційно.

У період дистанційного проходження практики база практики визначає практиканту обсяг завдань, які він може виконувати без присутності на робочому місці в дистанційній формі. Завдання, за можливості, щодо проходження практики направляються студенту на електронну пошту керівником від бази практики згідно з програмою та умовами практики.

В разі проходження практики в дистанційній формі у повному обсязі, допускається подання звіту з проходження практики, який завіряється підписом керівника (кваліфікованим електронним або звичайним) від бази практики та печаткою бази практики. Підписаний документ надсилається керівнику практики від університету.

1.4 Обов'язки здобувачів

При проходженні навчальних і виробничої практики здобувачі зобов'язані:

1. повністю виконувати завдання, передбачені програмою практики;
2. перебувати на місці практики (або онлайн реєстрація) у термін, визначений наказом;
3. дотримуватись діючих в установах правил внутрішнього трудового розпорядку;
4. вивчати та строго дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
5. вести щоденник/робочий зошит, в який записувати необхідні виробничі дані робити замальовки тощо;
6. зібрати вихідні матеріали на курсові та кваліфікаційну роботу у відповідності з індивідуальним завданням;
7. по закінченню практики отримати відгук (характеристику) з виробництва, підписи та печатки керівника від бази практики у щоденнику;
8. представити письмовий звіт про виконання програми практики та в установлені терміни захистити його.

**1.5 Графік навчальних та виробничих практик здобувачів першого
(бакалаврського) рівня спеціальності 183 «Технології захисту
навколишнього середовища» (1 курс)**

№	Найменування практики	Семестр	Курс	Терміни проведення (в тижнях)
Навчальні практики				
1-й курс				
1	Основи екології	2	1	2
2-й, 3-й				
2	Загальна екологія та неоекологія, Урбоекологія	4	2	2
3	Поводження з відходами, Моніторинг навколишнього середовища	6	3	4
№	Найменування практики	Семестр	Курс	Терміни проведення (в тижнях)
Виробнича переддипломна практика				
4-й курс				
7	Виробнича переддипломна практика першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання	8	4	3

РОЗДІЛ 2 КОМПЛЕКСНА НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 183 «ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»

Навчальна практика 1 курсу Дисципліна «Основи екології»

Метою навчальної практики є удосконалення і закріплення теоретичних знань з циклу професійної та практичної підготовки, формування у студентів цілісної картини світу, гармонії суспільства та природи, особистої та суспільної відповідальності за стан довкілля, розуміння проблем природокористування, раціонального використання природних ресурсів і їх відтворення.

Завдання навчальної практики:

- закріплення і наступне використання здобутих теоретичних знань з дисциплін;
- формування професійної ідентифікації майбутніх здобувачів вищої освіти та професійної самосвідомості;
- накопичення досвіду виконання професійних обов'язків, виховання почуття персональної відповідальності;
- підкріпити та поглибити знання про навколишнє середовище, навчити усвідомлювати, що будь-яке втручання в природу може призвести як до позитивних, так і до негативних наслідків для здоров'я людей;
- акцентувати увагу студентів на тому, що в результаті нераціонального господарювання людини виникли глобальні екологічні проблеми;
- показати взаємозв'язок і взаємодію економіки та навколишнього середовища, управління економікою і природокористуванням;
- ознайомити студентів з наявною екологічною ситуацією в Україні та шляхи вирішення проблем екологічного характеру.

Знання, отримані здобувачами вищої освіти внаслідок успішного засвоєння курсу дисципліни «Основи екології» та проходження практики, повинні сформувати в кожного особисте відношення до екологічних проблем світу, рідного краю, галузі майбутньої діяльності.

Навчальні практики 2 курсу Дисципліни «Загальна екологія та неоекологія»

Мета навчальної практики: закріплення теоретичних знань з загальної екології та неоекології як базової дисципліни для подальшого навчання студентів екологів на практиці.

В результаті учбової практики студенти повинні знати та вміти:

- головні теоретичні поняття дисципліни, їх визначення та практичні приклади;
- визначати екосистемну побудову довкілля за основними ознаками екосистеми;

- використовувати знання з демакології, аутокології, синекології, основ созології;
- визначати межі біогеоценозу, біоценозу, фітоценозу, угруповання, рослинної асоціації та ін.;
- виявляти варіанти впливу екологічних факторів на живі організми та неорганічну природу.

Дисципліни «Урбоекологія»

Метою навчальної практики є розвиток сприйняття здобувачем міста як складної системи, здатності до аналізу взаємодії міського середовища і природи, спроможності проводити оцінювання екологічного стану міст, виявляти проблеми урбанізації та розробляти шляхи досягнення сталого розвитку та покращення якості життя міського населення, набуваючи практичних навичок дослідження, аналізу даних та розв'язання екологічних завдань в урбанізованих територіях, також:

- оцінювати екологічний стан усіх елементів міської екосистеми, їх вплив на мешканців міста;
- оцінювати власний вплив на компоненти міського середовища, раціоналізувати використання природних ресурсів;
- розробляти, обґрунтовувати та запроваджувати рішення щодо зниження техногенної дії на природне середовище з метою підтримування екологічної рівноваги;
- надавати обґрунтовану екологічну оцінку діючим об'єктам промисловості і тим, що проєктуються;
- розробляти методи захисту та відновлення міських екосистем.

Навчальні практики 3 курсу «Поводження з відходами»

Мета навчальної практики - сформувати у майбутніх фахівців глибокі теоретичні знання та практичні навички в управлінні відходами, зокрема: визначати клас їх небезпеки та методи збору до переробки, утилізації та захоронення, з дотриманням екологічних норм відповідно законодавства, що є необхідним при підготовці компетентних спеціалістів, здатних розв'язувати екологічні проблеми. Також сформувати у здобувачів комплекс знань щодо сучасних технологій збору, транспортування, переробки та поховання твердих побутових відходів, наукових розробок в галузі підвищення ефективності використання природних матеріальних та енергетичних ресурсів; розвинути комплекс умінь та навиків, необхідних для впровадження у виробництво та керування сучасними та новими методами і технологіями поводження з твердими побутовими відходами, створення ефективних систем їх утилізації та зберігання.

Дисципліна «Моніторинг навколишнього середовища»

Метою проведення навчальної практики з дисципліни «Моніторинг навколишнього середовища» є оволодіння й засвоєння здобувачами теоретичних знань щодо організації і функціонування системи моніторингу навколишнього середовища, його компонентів і біосфери загалом, оволодіння вміннями й навичками практичного застосування набутих знань щодо здійснення спостереження, оцінювання й прогнозування стану навколишнього середовища. Основними завданнями навчальної практики з дисципліни «Моніторинг навколишнього середовища» є:

- ознайомити здобувачів з основними положеннями щодо організації і функціонування системи моніторингу навколишнього середовища;
- ознайомитися з нормативно-правовими засадами здійснення моніторингових досліджень стану оточуючого середовища;
- оволодіти вміннями, прийомами й навичками визначення місця проведення моніторингових досліджень навколишнього середовища в цілому та його окремих компонентів;
- оволодіти вміннями й навичками відбору проб, аналізу та розрахунків показників якісного стану й кількісного складу об'єктів дослідження.

РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича практика студентів є обов'язковою і невід'ємною складовою частиною освітнього процесу. Вона передбачена навчальним планом підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня.

Метою практики є формування у майбутнього фахівця професійних практичних знань з еколого-технологічних аспектів господарської діяльності, закріплення набутого досвіду та безпосередня практична підготовка до самостійної високоефективної діяльності за роботами, відповідними Класифікатору професій ДК 003:2010: інженер з техногенно-екологічної безпеки, державний інспектор з техногенного та екологічного нагляду, технік-еколог, державний інспектор з питань цивільного захисту та техногенної безпеки. Під час проходження виробничої практики здобувачі збирають матеріали для подальшого виконання кваліфікаційних робіт.

Завдання практики:

- закріпити і поглибити теоретичні знання та професійні навички при вирішенні виробничих завдань,
- набути досвід практичної роботи за спеціальністю;
- вміти оцінити природне середовище та екологічний стан атмосфери, літосфери і гідросфери в межах досліджуваного об'єкту екосистеми;
- вміти побудувати різноманітні агротехнічні, екологічні, геоекологічні карти;
- зібрати і обробити інформацію про небезпечні антропогенні об'єкти;
- складати моделі і прогнозувати екологічний стан літосфери, гідросфери і атмосфери;
- досліджувати сучасну екологічну ситуацію району, окремих площ зони впливу сільськогосподарських та промислових підприємств, родовищ корисних копалин;
- знати методики та технічні засоби, необхідні для здійснення природоохоронних робіт;
- ознайомитися із заходами охорони надр та навколишнього середовища;
- вивчати сучасні досягнення науки і техніки, вміти організовувати науково-дослідницьку роботу.

ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ПРАКТИКИ

Керівники практики:

- проводять необхідні організаційні інструктажі про порядок проходження практики, дотримання техніки безпеки тощо;
- забезпечують умови якісного проходження практики у відповідності з навчальним планом і програмою;
- здійснюють контроль за дотриманням господарством (установою) належних умов праці і побуду здобувачів;
- контролюють виконання здобувачами правил внутрішнього трудового розпорядку господарства (установи);

- перевіряють щоденник і звіт здобувача, надають відзив про роботу. У звіті вказують недоліки і вносять пропозиції щодо удосконалення практичної підготовки здобувачів.

Загальне керівництво практикою покладається на керівника чи заступника підприємства (установи), а безпосереднє - на керівника підрозділу, в якому здобувач проходить практику.

У відповідності до умов угоди між університетом і господарством (установою) здобувачам надаються місця практики і створюються необхідні умови для її успішного проходження. При цьому, здобувач може проходити практику як стажист або бути призначеним на штатну посаду середньої ланки. На господарство (організацію або установу) покладаються обов'язки:

- проведення обов'язкових інструктажів з охорони праці і оформлення при цьому відповідної документації;

- контроль за виконанням здобувачами умов договору і правил внутрішнього трудового розпорядку господарства;

- при потребі забезпечення здобувачів гуртожитком або орендованим житлом (під час оф-лайн практики).

При проходженні практики здобувач зобов'язаний:

- виконати завдання, передбачені програмою практики;

- неухильно виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку господарства;

- суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії;

- ініціювати впровадження у виробництво досягнень науки і передової практики;

- вести щоденник проходження практики;

- у встановлені строки подати на кафедру письмовий звіт про проходження практики.

Після перевірки керівником практики звіту здобувач захищає його перед комісією. При оцінці роботи особлива увага звертається на відзив (характеристика) від господарства (установи), якість написання звіту і щоденника, відповіді на поставлені запитання.

3.1 Загальні методичні рекомендації щодо написання звіту про проходження виробничої практики

Звіт повинен містити відомості про виконання здобувачем усіх розділів програми виробничої практики, а також науково-обґрунтований критичний аналіз виробничої діяльності господарства. Обов'язковим є висвітлення особистої участі здобувача у виробничій діяльності господарства.

Звіт про виробничу практику повинен містити наступні складові:

ТИТУЛЬНИЙ ЛИСТ (додаток 4)

ЗМІСТ

ВСТУП

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА (АБО ОРГАНІЗАЦІЇ, АБО УСТАНОВИ)

1.1. Місцезнаходження господарства (або організації, або установи)

1.2. Коротка історична довідка про господарство (або організацію, або установу)

1.3. Напрямок діяльності господарства (або організації, або установи).

1.4. Трудові та матеріальні ресурси, їх динаміка і структура

2. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В РЕГІОНІ (НАСЕЛЕННОМУ ПУНКТІ) РОЗТАШУВАННЯ БАЗИ ПРАКТИКИ

2.1. Стан атмосфери та кліматичних ресурсів

2.2. Стан ґрунтових та поверхневих водних ресурсів

2.3. Стан земельних ресурсів

2.4. Стан біорізноманіття

2.5. Висновок про стан ландшафтів та ступінь їхніх техногенних та інших антропогенних змін

3. АНАЛІЗ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ БАЗИ ПРАКТИКИ

3.1. Аналіз дотримання вимог із охорони атмосфери

3.2. Аналіз дотримання вимог із охорони ґрунтових та поверхневих водних ресурсів

3.3. Аналіз дотримання вимог із охорони земельних ресурсів

3.4. Аналіз дотримання вимог із охорони біорізноманіття

4. РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

У розділі № 3 звіту можуть бути представлені не всі запропоновані підрозділи, їх набір і ступінь деталізації викладення матеріалу визначається специфікою діяльності підприємства-бази практики та попередньо узгоджується із викладачем-керівником практики.

3.2 Оформлення звіту про практику

Звіт з практики складається в період її проходження, по мірі збору матеріалу, остаточно оформляється протягом останнього тижня. Звіт є обов'язковим документом для захисту та оцінювання результатів практики. Здобувачі вищої освіти, які працюють за спеціальністю надають довідку з місця роботи.

Обсяг звіту повинен становити 10-15 сторінок. Текст звіту має бути написаний чітко з дотриманням наукового стилю на папері розміром 210x297 мм (формат А4).

При написанні потрібно залишити поля: ліворуч від тексту 30 мм, праворуч – 15 мм, зверху і знизу - 20 мм. Відступ для початку абзацу - 125мм, сторінки нумеруються вгорі, в правому куті листка.

Всі таблиці та ілюстрації (малюнки, рисунки, фотографії) повинні мати загальну порядкову нумерацію ліворуч перед заголовком з визначенням одиниць виміру і років спостережень.

В тексті звіту таблиці та ілюстрації краще розміщувати безпосередньо після посилання на них і супроводжуватися коротким і вичерпним їх аналізом в тексті.

Після титульного листа розміщується «ЗМІСТ» з позначенням початкових сторінок всіх розділів і підрозділів.

Короткий зміст окремих розділів має відповідати таким вимогам.

ВСТУП - початковий елемент звіту. Він повинен являти собою чітке введення до основних розділів. Тут відмічаються найважливіші особливості діяльності підприємства (або організації, або установи), що було обране базою практики, а також пріоритетні завдання, які вирішувались здобувачем під час практики.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА (АБО ОРГАНІЗАЦІЇ, АБО УСТАНОВИ). При написанні розділу використовується довідкова література, матеріали статистичної звітності, матеріали по землевпорядкуванню, результати господарської діяльності окремих галузей і підрозділів. На їх основі висвітлюється інформація, передбачена пунктами плану цього розділу.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В РЕГІОНІ (НАСЕЛЕННУМУ ПУНКТІ) РОЗТАШУВАННЯ БАЗА ПРАКТИКИ.

2.1. Стан атмосфери та кліматичних ресурсів (основні джерела надходження забруднюючих речовин у атмосферу, основні забруднюючі речовини, карти стану повітряного басейну та його забруднення окислами сірки, азоту, вуглецю, пилом та іншими шкідливими компонентами, транспортне перенесення забруднювачів, тенденції до змін стану повітряного басейну і прогнозування його розвитку; стан кліматичних та мікрокліматичних ресурсів, природні та антропогенні зміни глобального клімату та їх вплив на клімат району (населеного пункту), несприятливі метеорологічні явища (зливи, грози, град, посухи і суховії, заморозки, тумани, ожеледиці, заметілі та снігоперенесення тощо): їх прояв та прогнозування прогнозування.).

2.2. Стан ґрунтових та поверхневих водних ресурсів (загальні дані про стан та різноманітність гідрологічних об'єктів, основні джерела надходження забруднюючих речовин у поверхневі та підземні води, основні забруднюючі речовини, карта поверхневих вод та їх забруднення шкідливими речовинами, карта ґрунтових вод та їх забруднення шкідливими речовинами сільськогосподарських та промислових підприємств, якість води у колодязях та водогоні, карта несприятливих гідрогеологічних явищ (повені, пересихання і

перемерзання русел, селеві потоки, лавини, замулювання, наноси на заплавах, ерозія берегів, заболочення тощо), організація водопостачання, водоспоживання, водовідведення, підтримання водогосподарський баланс, організація очищення вод, утилізації відходів та зворотного водокористування, тенденції щодо використання водних ресурсів, динаміка їх санітарно-гігієнічного стану).

2.3. Стан земельних ресурсів (загальні дані про стан земельних ресурсів та ґрунтовий покрив, основні джерела надходження забруднюючих речовин у ґрунт, основні забруднюючі речовини, карта ґрунтів та їх забруднення шкідливими речовинами, пряме знищення ґрунтового покриву в наслідок природних процесів та антропогенних факторів, рекультивація земель, регіональні особливості та екологічні наслідки використання в сільському господарстві мінеральних добрив та отрутохімікатів, меліорація земель та її наслідки, розорювання земель і його наслідки, загальні тенденції в динаміці стану земельних ресурсів, карти динаміки використання аграрних ресурсів, побутові сільськогосподарські та промислові відходи, їх розміщення, утилізація, переробка; екологічні ситуації в районах сміттєзвалищ тощо).

2.4. Стан біорізноманіття (стан природних та штучних рослинних ресурсів (карти), характерні ознаки видового різноманіття, наявність видів, що підлягають охороні на рівні держави та (чи) регіону, різноманіття екосистем регіону, наявність рослинних угруповань, що підлягають охороні, наявність об'єктів та територій природно-заповідного фонду, сформованість екомережі, забруднення рослинного покриву хімічними речовинами, радіонуклідами тощо).

2.5. Висновок про стан ландшафтів та ступінь їхніх техногенних та інших антропогенних змін

3. АНАЛІЗ ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ІЗ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСТВА-БАЗИ ПРАКТИКИ.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ.
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

Висновки повинні впливати із основних положень, викладених у звіті. Вони дозволяють зробити чітку уяву про проходження студентом виробничої практики і оволодіння ним майбутньою спеціальністю. Тому їх слід подати у вигляді окремих і пунктів з послідовною нумерацією, що стосується кожного розділу і деяких найголовніших підрозділів звіту.

За результатами проведеного аналізу надається висновок про загальний стан довкілля в умовах господарства (регіону), де виконувалась проходила практика. Оцінюється достатність природоохоронних заходів, що застосовуються у господарстві-базі практиці для збереження, запобігання деградації кожного з ресурсів (ґрунтів, атмосфери, води, біорізноманіття). Окреслюється коло екологічних проблем, які є найбільш гострими для господарства (регіону), де проходила практика. Надаються власні пропозиції, рекомендації щодо покращення екологічної ситуації в господарстві (регіоні),

при цьому в першу чергу увага звертається на екологічні проблеми, які є найбільш гострими і вимагають негайного вирішення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

До списку включаються лише ті джерела, якими студент користувався при написанні звіту.

ДОДАТКИ ДО ЗВІТУ ВКЛЮЧАЮТЬ ТАКІ ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ (додаток, 1,3):

- щоденник;
- договір.

3.3 Правила ведення щоденника виробничої практики

Щоденник виробничої практики є звітним документом про виконання студентом програми практики. Щоденник друкується у форматі А4-А5.

Записи в щоденнику практикант веде щоденно (додаток 1), в яких вказується дата, назва технологічного процесу (роботи), в якому він приймав безпосередньо участь, описуються головні складові елементи процесу (роботи). Обов'язково вказати, що саме зробив під час проходження практики.

Щоденник обов'язково підписується керівником практики, викладачем (з загальною оцінкою і зауваженнями), завіряється в кінці проходження практики керівником підприємства. Без щоденника, заповненого згідно з вимогами, звіт не приймається до захисту, тому що щоденник є основою написання всіх розділів звіту.

3.4 Форми та методи контролю результатів практики

Після закінчення терміну виробничої практики повністю оформлений письмовий звіт та щоденник практики, що підписані безпосередньо керівником від бази практики, студент подає на рецензування керівнику практики від кафедри.

Після перевірки письмового звіту і щоденника керівником практики від кафедри проводиться його захист у вигляді заліку перед комісією із 3-4 представників науково-педагогічного складу. Доповідь студента за результатами практики може супроводжуватися презентацією. Захист повинен носити характер дискусії і проходить при високій вимогливості, принциповості і збереженні загальноприйнятої етики із застосуванням мультимедійної презентації та підтверджуватись фото (відео) матеріалами

Тривалість захисту звіту не повинна перевищувати 7-10 хвилин.

Студент, який не захистив звіт, допускається до повторного захисту через 10 днів.

Результати виробничої практики, враховуючи якість знань, повноту і обсяги зібраного матеріалу згідно з письмовим звітом, щоденником практики і відповіддю студента на захисті, є підставою щодо отримання заліку.

3.5 Місце практики і керівництво

Виробничу практику студенти проходять у національних природних парках, біосферних та природних заповідниках, інших установах та організаціях, які здійснюють природоохоронну діяльність, сучасних провідних сільськогосподарських та промислових підприємствах різних форм господарювання, які відповідають вимогам практики, підприємствах лісової галузі, у лабораторіях науково-дослідних інститутів.

Виробничу практику студенти можуть проходити також в спеціалізованих господарствах за кордоном. Зміст і завдання практики при цьому суттєво не змінюється за винятком особливостей, обумовлених законодавством країни, в якій студент проходить виробничу практику.

Загальне керівництво практиками здійснюється науковими керівниками від кафедри екології та сталого розвитку імені професора Ю.В Пилипенка.

Керівництво на об'єкті практики здійснюють головні інженери, головні спеціалісти та завідувачі відділів чи лабораторій, провідні фахівці.

3.6 Ведення документації

В період проходження практики студент повинен здійснювати систематичні записи про виконану роботу в щоденнику відповідно раніше складеного та узгодженого індивідуального плану практики.

За сприяння наукового керівника коригуються розділи майбутньої кваліфікаційної роботи і формується звіт по практиці.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Соломенко Л.І. Загальна екологія: підручник. Третє видання, випр. і доп. / Соломенко Л.І, Боголюбов В.М., Волох А.М. Херсон: Олді-плюс, 2020. 346 с.
2. Злобін Ю.А., Кочубей Н.В. Загальна екологія: навчальний посібник. Університетська книга, 2023. – 416 с.
3. Серебряков В.В., Заверуха Н.М, Скиба Ю.А. Загальна екологія: навчальний посібник. Видавництво: Каравела, 2023. – 304 с.
4. Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мокін В. Б. та ін. Моніторинг довкілля: підручник / за ред. проф. В.М. Боголюбова Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – Київ: НУБіПУ, 2018. – с. 435
5. Методи вимірювання параметрів навколишнього середовища: підруч. / Г. І. Гринь, В. І. Мохонько, О. В. Суворін та ін. – Сєвєродонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2019. – 420 с., 126 рис., 67 табл., бібліограф. 132 назв.
6. Управління та рекуперація відходів: навч. посіб. / С. В. Станкевич, Л.В. Головань, Є.М. Білецький та інш. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. – 134 с.
7. Климчик О. М. Урбоекологія : навч.-метод. посіб. / Ольга Миколаївна Климчик ; Житомир. нац. агроєколог. ун-т. – Херсон : Олді- Плюс, 2019.
8. Управління та поводження з відходами практикум /М.О. Клименко та ін. Херсон: Олді Плюс, 2019. 180 с.
9. МВВ 081/12-0004-01 Поверхневі та очищені стічні води. Методика виконання вимірювань масової концентрації хлоридів методом аргентометричного титрування.
10. ДСТУ 4287:2004 Якість ґрунту. Відбирання проб.
11. ДСТУ ISO 4219:2004 Визначення газоподібних сірчистих сполук в навколишньому повітрі. Обладнання для відбирання проб.
12. ДСТУ 2608-94 Аналізатори газів для контролю атмосфери. Загальні технічні вимоги і методи випробувань.
13. МВВ 081/12-0008-01 Поверхневі та очищені стічні води. Методика виконання вимірювань масової концентрації розчиненого кисню методом йодометричного титрування за Вінклером.
14. ДСТУ 4808:2007. Джерела централізованого питного водопостачання. Гігієнічні і екологічні вимоги щодо якості води та правил вибирання. [Чинний 05.07.2007]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 36 с.
15. ДСанПіН 2.2.4-171-10. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10>.
16. Юрасов С.Н., Кур'янова С.О., Юрасов Н.С. Комплексна оцінка якості вод за різними методиками та шляхи її вдосконалення. *Український гідрометеорологічний журнал*. 2009. № 5 С. 42-53.
17. Юрасов С.М., Сафранов Т.А., Чугай А.В. Оцінка якості природних вод: навчальний посібник. Одеса: Екологія, 2012. 168 с.

18. Якість води та управління водними ресурсами: короткий опис Директив ЄС та графіку їх реалізації. К.: Європейський Союз, 2014. URL: http://buvrtysa.gov.ua/newsite/download/Water_brochure.pdf.

19. Бернова О.М. Активізація економічного мислення студентів як умова удосконалення їх професійної підготовки. *Науковий вісник НАУ*. Вип. 86. К. 2003. С. 100-107.

20. Жалдак Л.М. Педагогічні умови та фактори гуртування студентської групи у вищому аграрному закладі освіти. *Науковий вісник НАУ*. Вип. 86. К. 2003. С. 133-134.

21. Клименко М.О. Антропогенні зміни і стан здоров'я населення. Регіональні екологічні проблеми. Київ: ВГЛ "Обрії", 2002. 456 с.

22. Суліма І.М., Ковтун І.І., Нікітіна І.А. Технологія модульного навчання. *Науковий вісник НАУ*. 2003. Вип. 86. С. 183-187.

23. Титов В.М. Сучасні трансформації свідомості суб'єктів аграрної освіти. *Науковий вісник НАУ*. 2003. Вип. 86. С. 196-200.

24. Бойчук Л. Д., Соломенно Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2003. 284 с.

25. Кучерявий В.Л. Екологія. Львів: Світ, 2000. 500 с.

26. Мусієнко М.М., Серебряков В.В., Брайон О.В. Екологія. Охорона природи: Словник-довідник. К.: Знання. 2002. 550 с.

27. Сельський В.К. Екологія і економіка природокористування: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2010. 695 с.

28. Термінологічний довідник з довкілля. ДЕАПОУ. Київ, 2012.- 300с.

29. Петрук В. Г. та ін. Технології захисту навколишнього середовища: підручник. Вінниц. нац. техн. ун-т. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2019. Ч. 1 : Захист атмосфери. 2019. 431 с.

30. Шмандій В. М. та ін. Екологічна безпека. Підручник. Херсон: Олдіплюс, 2017. 336с.

ДОДАТКИ**Додаток 1****ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ****ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ**

здобувача вищої освіти	(вид і назва практики)
Факультет	(прізвище, ім'я, по батькові)
Кафедра	(назва факультету)
Освітній рівень	(назва кафедри)
Освітня програма підготовки	(назва освітнього рівня)
Спеціальність	(назва програми підготовки)
курс, група	(шифр та назва спеціальності)

Здобувач вищої освіти _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, в організацію, установу.

Печатка

підприємства, організації, установи

«__» _____ 2024 року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи.

Печатка

підприємства, організації, установи

«__» _____ 2024 року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики

[illegible]

Керівники практики:
від ХДАЕУ

(підпис)

(прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочі записи під час практики

Тиждень 1

[illegible]

Тиждень 2

[illegible]

Тиждень 3

[illegible]

Відгук і оцінка роботи здобувача вищої освіти на практиці

(назва підприємства, організації, установи)

Керівник практики від підприємства, організації, установи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Печатка

«__» _____ 2024 року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

Висновок керівника практики від ХДАЕУ про проходження практики

Дата складання заліку «__» _____ 2024 року

Оцінка:

за національною шкалою _____

(літерами)

кількість балів _____

(цифрами і літерами)

Завідувач практики від ХДАЕУ

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Додаток 2

Кутовий штамп
(підприємства,
організації, установи)

ПОВІДОМЛЕННЯ

Здобувач вищої освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету
(повне найменування вищого навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові)

(рік навчання, факультет, спеціальність)

прибув «__» _____ 20__ року до _____
(назва підприємства, організації, установи)

і приступив до практики.

Наказом по підприємству (організації, установі) від «__» _____ 20__ року № _____

здобувач вищої освіти _____

зарахований на посаду _____

(штатну, дублером, штатну роботу, практикантом)

(штатні посади назвати конкретно)

Керівником практики від підприємства (організації, установи) призначено

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник підприємства (організації, установи)

(підпис)

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Печатка (підприємства,
організації, установи)

«__» _____ 20__ року

Керівник практики від Херсонського державного аграрно-економічного університету

(назва кафедри)

(підпис)

(посада, прізвище, ім'я, по батькові)

«__» _____ 20__ року

ДОГОВІР № _____
про практичну підготовку здобувачів вищої освіти
Херсонського державного аграрно-економічного університету

м. Кропивницький

« ____ » _____ 20__ р.

Херсонський державний аграрно-економічний університет» (далі – Університет) в особі проректора з науково-педагогічної роботи, Грановської Вікторії Григорівни, яка діє на підставі Статуту та наказу ХДАЕУ від 01.05.2025 №25/АГ, з однієї сторони,

та _____

(назва підприємства, організації, установи тощо)

(далі – база практики) в особі _____

(посада, прізвище та ініціали)

що діє на підставі _____, з іншої сторони,

(статут підприємства, розпорядження, доручення)

а разом надалі іменовані «Сторони», уклали між собою договір:

I. Предмет договору

1. Сторони домовляються про співпрацю щодо практичної підготовки здобувачів вищої освіти Університету.

2. Співпраця здійснюється на безоплатній основі з метою покращення практичних навичок здобувачів вищої освіти.

II. Обов'язки сторін

1. База практики зобов'язується:

1.1. Прийняти здобувачів вищої освіти на практику згідно з календарним планом, що додається.

1.2. Призначити наказом кваліфікованих фахівців для керівництва практикою.

1.3. Створити належні умови для виконання здобувачами вищої освіти програми практики, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутньому фаху.

1.4. Забезпечити здобувачам вищої освіти умови безпечної праці на кожному робочому місці. Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: ввідний та на робочому місці. У разі потреби навчати здобувачів вищої освіти, які проходять практику безпечних методів праці.

1.5. Надати здобувачам вищої освіти можливість користуватися матеріально-технічними засобами та інформаційними ресурсами, необхідними для виконання програми практики.

1.6. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти Університет.

1.7. Після закінчення практики дати характеристику на кожного здобувача вищої освіти, який проходив практику, де відобразити виконання програми практики, якість підготовленого ним звіту тощо.

1.8. Надавати здобувачам вищої освіти можливість збору інформації для курсових та кваліфікаційних робіт за результатами діяльності бази практики, яка не є комерційною таємницею, на підставі направлень кафедр.

1.9. Додаткові умови _____

2. Університет зобов'язується:

2.1. За два місяці до початку практики надати базі практики для погодження програму практики, а не пізніше ніж за тиждень, – список здобувачів вищої освіти, які направляються на практику.

2.2. Призначити керівниками практики кваліфікованих викладачів.

2.3. Забезпечити додержання здобувачами вищої освіти трудової дисципліни і правил внутрішнього трудового розпорядку.

2.4. Університет зобов'язується не розголошувати використану інформацію про діяльність бази практики через утилізацію курсових, кваліфікаційних робіт та звітів в установленому порядку.

2.5. Додаткові умови _____

III. Відповідальність сторін за невиконання договору

3.1. Сторони відповідають за невиконання покладених на них обов'язків щодо організації і проведення практики згідно із законодавством України.

3.2. Усі суперечки, що виникають між сторонами за договором, вирішуються у встановленому порядку.

3.3. Договір набуває чинності після його підписання сторонами і діє до кінця практики згідно з календарним планом.

3.4. Договір складений у двох примірниках: по одному – базі практики і університету.

3.5. Невід'ємною частиною договору є календарний план практичної підготовки здобувачів вищої освіти ХДАЕУ.

3.6. Місце знаходження сторін:

університет: Херсонський державний аграрно-економічний університет,

юридична 73006 Україна, Херсонська обл., м.Херсон, вул. Стрітенська, 23, тел. (0552) 41-62-16, факс: (0552) 41-44-24, E-mail:office@ksaeu.kherson.ua

фактична 25031 Україна, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, просп. Університетський, 5/2;

контакти відповідальної особи _____

база практики: _____

Підписи та печатки:

Херсонський державний аграрно-економічний
університет

База практики:

Проректор з науково-педагогічної роботи

(підпис) Вікторія ГРАНОВСЬКА
(прізвище та ініціали)

Керівник _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 20 ____ року

“ ____ ” _____ 20 ____ року

М.П.

М.П.

Календарний план практичної підготовки здобувачів вищої освіти ХДАЕУ

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	ПІБ	Курс	Вид практики	Термін практики	
					початок	кінець
1						

Підписи та печатки:

Херсонський державний аграрно-економічний університет

База практики:

Проректор з науково-педагогічної роботи

 (підпис) Вікторія ГРАНОВСЬКА
 (прізвище та ініціали)

Керівник _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

“ _____ ” _____ 20__ року

“ _____ ” _____ 20__ року

М.П.

М.П.

Приклад оформлення титульного листа звіту

Додаток 4

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет рибного господарства та природокористування
Кафедра екології та сталого розвитку імені професора Ю.В. Пилипенка

ЗВІТ З ВИРОБНИЧОЇ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Виконав (ла):

Здобувач(ка) _ курсу _ групи

Прізвище, ініціали студентаПеревірив (ла): посада викладачаПрізвище та ініціали викладача